

BILBOKO LIBURUTEGI DIGITALA

Itziar Folla (Bilboko Udal Liburutegien Sarea)

BLD (Bilboko Liburutegi Digitala) Bilboko Udal Liburutegien biltegi digitala da. 2013an sortu zen liburutegiak duen antzineko funtsa eskuragarri ipinteko eta bertako funtsa ezagutzera emateko asmoz, modu irekian. Gaur egun 27.000 fitxategi biltzen ditu, testuan zein iruditan, metadatuak sortzeko bide ezberdinak erabili direlarik.

Pasa den hamarkadan biltegi digitalak sortu eta ugaltu ziren, baina zer da biltegi digital bat? Labur esanda biltegi digitala ezaugarri teknologiko jakin batzuen arabera eratutako plataforma bat da. Bertan objektu digitalak sartzen dira. Objektu horiek metadatuak bitartez deskribatu eta antolatzen direlarik. Lotura moduan identifikadore bakarra eta iraunkorra erabiltzen dute. Dena dela, ez dago dudarik, ezaugarri nagusia elkarreragingarritasuna da.

Beraz metadatuak paper garrantzitsuak dute biltegi digitaletan. Metadatuak datuei buruzko datuak dira. Eskema jakin batzuen arabera eratuta daude eta xml etiketa bitartez antolatzen dira. Metadatuak bitartez objektu digitalak deskribatu, sailkatu, antolatu eta batu egiten dira. Gure arloan eskemarik ezagunena Dublin Core da, ISO araua 2003tik.

Biltegi digitalen ezaugarri nagusia elkarreragingarritasuna da. Hau OAI-PMH protokoloa beteta lortzen da. Honen bitartez biltegi batek beste biltegi baten metadatuak uzartu ditzake. Honela, pertsona batek biltegi horretan bilaketa egitean, hainbat biltegi-tako datuetan ari da bilatzen. Nahi duena topatzean, objektu digitala ikusteko, identifikadorearen bitartez objektua dagoen biltegi bideratzen zaio.

Biltegi digitalak pasa den hamarkadan sortu eta hedatu ziren, hasiera baten unibertsitate eta ikerkuntza munduan. Euren ikertzaileek sortutako ezagutza, publikatutako artikuloak, gero eta garestiagoak ziren aldizkarietan argitaratzen ziren.

Beraz birritan ari ziren ordaintzen, lehenengo, ikerkuntza egiteagaitik eta ondoren aldizkarietan irakurtzeagaitik. OAI-PMH (Open Archives Initiative- Protocol for Metadata Harvesting) protokoloak ezagutza hori eskuragarri ipinteko modu berria zabaldu zuen.

Teknologia hau berehala hedatu zen liburutegi eta artxiboetara, digitalizatutako funtsa ikusgarriago eta eskuragarriago egiteko. Askotan liburutegi hauek bazuten funtsa hau erakusgai euren atarietan, liburutegi digitala moduan aurkeztuta.

Testuinguru honetan sortu zen Bilboko Liburutegi Digitala, hiru arrazoi nagusi direla medio.

Lehenik eta behin hurbileko testuinguruaren indarra aipatu behar da. Sortu berriak ziren EMD (Euskal Memoria Digitala), MetaGipuzkoa, Liburuklik, Uztartuz, Europeana, e.a.

Bigarren arrazoa nazioarteko erakundeen gomendioak izan ziren. IFLAk ondare bibliografikoa digitalizatu eta biltegi digitaletan gordetzeko aholkua eman zuen 2002ko digitalizazio irizpideetan. Europar Batasunean aldi berean, Calimera eta Pulman proiektuak martxan zeuden, liburutegi publikoek bertako kultur ondarea digitalizatu eta gordetzeko helburua zuten proiektuak.

Eta azkenik, biltegi digitala aurrera eramateko aukera egon zen. Aukera hori Kultura Ministerioak antzineko funtsa digitalizatu eta biltegi digitaletan gordetzeko ateratzen zuen diru-laguntza izan zen.

Dena dela, garrantzitsuena ez da zergatik sortu zen, baizik eta zertarako. BLD hiru helburu nagusi betetzeko asmoz sortu zen.

Lehenengoa, liburutegiaren antzineko bilduma eta bertako bilduma ikusgarriago izateko, aldi berean zaintza, antolakuntza eta doako sarbidea bermatuz.

Bigarrena, Bilbori buruzko lanen hedakuntzarako.

Eta hirugarrena, zerbitzu berri bat eskeintzeko, populazio segmentu berrietara helduz, azken finean, publiko berrietara zabaltzeko asmoz.

Honela, 2012an prestatzen hasi, eta 2013an martxan jarri zen BLD.

The screenshot shows the Bilbao.net website interface for BLD (Bilboko Liburutegi Digitala). At the top, there is a navigation bar with the Bilbao.net logo and the text "Bilboko Udal Liburutegiak". Below this is a large red banner with the BLD logo and the text "Bilboko Liburutegi Digitala". A search bar is visible on the right side of the banner. The main content area is divided into several sections: "Zerrendatu" (List) with sub-sections for "Bildumak" (Books), "Argitalpen data" (Publication data), "Egileak" (Authors), "Tituluak" (Titles), and "Gaiak" (Subjects); "Nire kontua" (My account) with sub-sections for "Sartu" (Log in) and "Erregistratu" (Register); "BLDn bilatu" (Search in BLD) with a search bar; "RSS Feeds" with links for "RSS 2.0" and "Atom"; and "B.D.A" (Bibliography) with a link for "Fitxategien deskarga" (Download files). A central text block reads: "Ongi etorri BLD-ra, Bilboko Udal Liburutegien repositorio digitala. BLD fondo digitalen gordetegia da. Bere helburua da gaurko eta geroko udal liburutegien bilduma digitala, hala nola Bilboko Udalak sortu edo eskubideak kudeatzen dituen dokumentu digitalak, gorietzea, antolatzea eta sarrera irekian eskeintzea." Below this, a section titled "BLDren bildumak" (BLD collections) shows a list of "Liburutegia [27584]". At the bottom, there is a footer with copyright information: "DSpace software copyright © 2002-2013 Duraspace" and "Kontaktua" (Contact). On the right side of the footer, there is a logo for the "Dirección General de Bibliotecas y Servicios Culturales de Asturias" and text indicating that the project has received support from the "Ministerio de Educación, Cultura y Deporte".

Aukeratutako softwarea DSpace izan zen. Kode irekian oinarritzen zen softwarea da eta estandar guztiak betetzen zituen. Aztertutako beste aukerak Fedora eta Eprints izan ziren, baina baztertu ziren. Fedora mantendu eta erabiltzeko zailagoa zelako, eta Eprints egokitzeko aukera gutxiago ematen ei zituelako.

Ondoren biltegiaren politikak erabaki ziren.

Argi zegoen sarrera zabalekoa izango zela, open access, edonor sartzeko modukoa pasa hitza barik. Horretarako bertan sartzeko objektuak jabetza intelektual eskubide askeak izan behar zituzten, edo eskubideak Udalaren esku egon.

Creative Commons 3 lizentzia aukeratu zen, CC-BY-NC-SA, lana berrerabili ahal da, baina aldaketarik gabe, helburu komertzialik gabe eta nondik atera den esanda.

Honelako proiektutan ohikoenak diren metadatu eskemak erabili ziren: Dublin Core, METS eta PREMIS. Diru-laguntzak baldintzak markatzen ditu, Europeanak jarritako irizpideak jarraitzen dira azken batean.

Funtzionalitateak pertsonalizatu ziren: bilaketak sinplea eta aurreratua, izenburu, egile eta gaika zerrendatzea, ordenatzea, RSS, e.a.

Diseinu grafikoan udalaren estilo orria jarraitu zen.

Eta zelan ez, bildumak ezarri ziren. Ohiko terminoa *komunitatea* da, baina liburutegiaren izaera eta bezeroak kontuan izanda *bilduma* ulergarriagoa eta egokiagoa izango zela iritzi genuen.

10 bilduma ezarri ziren, digitalizatu eta biltegian jartzeko baldintzak betetzen zuen funtsa kontuan izanda. Orain arte bost bildumatan sartu izan da kontenidoa.

Liburu eta liburuxkak

XVI eta XX. mendeen artean inprimatutako 245 liburu eta liburuxka daude gaur egun. Laster beste 106 gehituko zaizkio.

Metadatuak Marc erregistroak databasetik esportatu eta DCra iraulita sortu ziren. Lanak digitalizatzeko Ministerioaren diru-laguntzaren ezarritako baldintzak jarraitu ziren. Biltegian karga masibo baten bidez sartu zirelarik.

Arriaga bilduma

Juan Crisostomo de Arriaga musikariak idatzitako partiturak osatzen dute bilduma hau, 34 partitura hain zuzen ere, gehienak eskuizkribuak.

Metadatuak Marc erregistroak databasetik esportatu eta DCra iraulita sortu ziren baita ere. Lanak berriz, bazeuden PDFn digitalizatuta eta 2006tik liburutegiaren atarian.

Aldizkari eta egunkariak

1853 eta 1915 artean Bilbon argitaratutako lau aldizkari daude. Liburuekin bezala, metadatuak Marc erregistroak databasetik esportatu eta DCra iraulita sortu ziren. Lanak digitalizatzeko Ministerioaren diru-laguntzaren ezarritako baldintzak jarraitu ziren. Biltegian karga masibo baten bidez sartu ziren.

Bilbao, udal aldizkaria

1987tik Udalak argitaratzen duen aldizkaria bat da, egunkari formatua duen hilabetekaria. Bilbori buruzko berriak dakartza eta zabalkunde handia du hirian.

Aldizkari hau Udalaren Atarian topa daiteke, baina BLDn sartzea hobekuntza nabarmena ekarri du, batez ere bilaketetan eta ondorioz, erabilgarritasunean.

Metadatuak bide bitik kargatu ziren. 1987 eta 2003. urteen artean katalogazio analitikoa egiten zen, beraz metadatuak Marc-etik DCra iraulita lortu ziren. 2004 eta 2014 arteko metadatuak berriz Excelen zeuden, eta bertatik irauli ziren DCra. Objektuei dagokienez, 2004tik aurrera digital jaiotzen da, eta fitxategiak pasatzen dizkigute, PDFn. Aurreko urteak digitalizatu egin ziren. Biltegian karga masibo baten bidez sartu ziren berriz ere. 27.000 erregistro baino gehiago.

Material grafikoa: Bilbao Izan

Bilbao Izan Kultura Sailaren programa bat da, Bilboko ondarea hedatzea helburu duena. Programa horretan erabiltzen den materiala, eta sortzen dena Udalaren atarian ikusgai dago: argazkiak, bideoak, erakusketak, e.a.

Bilbao aldizkariarekin gertatu bezala, BLDn sartzea hobekuntza nabarmena ekarri du, batez ere bilaketetan.

Bilduma honetako metadatuak sortzeko eta objektuak sartzeko DSpace-k berak ematen duen sistema erabili zen. Metadatuak biltegian bertan sortu ziren, irudien gaia azaltzeko deskriptoreak erabili zirelarik, bilaketak errezteko asmoz. Fitxategiak pasatu zizkiguten, eta DSpace-tik bertatik igo ziren. 167 erregistro dira, ehundaka argazki.

Prozesu honetan egin beharreko lanak honako hauek dira: identifikatu eta bidalketa hasi, bilduma hautatu, deskribapena (metadatuak sartu), objektua edo objektuak igo, egindakoa berraztertu eta azkenik baimendu, bilduma horretarako aukeratutako CC lizentziaren arabera.

Ondoren, erregistroa publikatua izateko, bilduma horren administratzaileak berrikusi behar du. Atzera bota dezake, zuzenketak egiteko, edo baimendu eta horrela publikoa egiten da.

BLD, edozein proiektu bezala, ebaluatu behar da, ondo edo txarto doan jakiteko, martxan ipinitea merezi izan ote duen jakiteko.

Alde batetik alde zuzenetik sortutako interesa aipatu behar da. Hasi bezain laster biltegi digital bik eskatu zuten gure datuen uztarketa egitea: Uztartuz eta Hispana.

Hispanaren kasuan ezin bestekoa zen, diru-laguntzaren baldintza zen eta, baina laguntza emateko proiektua aztertu zuten, beraz alde zuzenetik interesa zegoela esan daiteke. Hispanan dagoena Europeanak biltzen du, beraz bide horretatik Europeanara heltzen da BLD.

Ondoren Txinatik bidali zuten eskaria, Txinako unibertsitateentzako biltegi digital batetik.

Azken batean biltegi digitalen ezaugarria eta abantaila beste biltegi batzuk bertako metadatuak batzen dituztela da, hedapena zabalduz. Horregaitik garrantzitsua da ahalik eta biltegi gehiagotatik biltzea.

Beste aldetik, benetako erabilera neurtu beharra zegoela pentsatu zen. Horretarako estatistikak erabiltzen dira, are gehiago honen moduko zerbitzu birtual baten, erabiltzaileekin kontakturik ez dagoen zerbitzu baten.

DSPACE-k berak estatistika batzuk dakartza, bertan bilatuta, gehien kontsultatzen diren erregistroen zerrenda, zenbat aldiz ikusi direnaren aipuagaz.

Baina datu gehiago behar zirela eta 2015an beste batzuk inplementatu ziren. Estatistika hauek hainbat atal neurtzen dituzte:

- Kontsultak eta deskargak, guztira zein bildumaka, egunez egun (beraz nahi den epeko estatistika atera daiteke)
- Egindako bidalketak: data, formato eta bildumaren arabera
- Izena emanda duten erabiltzaile kopurua (140)
- “Spider” moduan identifikatutako IP kopurua. IP hauetatik heltzen diren kontsultak/deskargak ez dira zenbatzen estatistiketan, ez bait dira benetako erabiltzaile batek egindako bilaketa.

Urtebete da estatistika hauek inplementatu zirela, eta urte honetan 43.000 bistaratze eta 60.000 deskarga baino gehiago eman dira.

2015/06-2016/05	Item	Bistaratze	Deskarga	Bistaratzeak batzbeste	Deskargak batzbeste
Bilbao, udal aldizkaria	27.134	31.655	59.397,0	1,2	2,2
Liburuak eta liburuxkak	245	5.939	45,0	24,2	0,2
Arriaga Bilduma	34	2.583	877,0	76,0	25,8
Material grafikoa	167	2.786	1.137,8	16,7	6,8
Aldizkari eta egunkariak	4	546	-	136,5	0,0

Zenbaki absolutuei so eginez ondorioztatu daiteke arrakasta gehien izan duen bilduma *Bilbao aldizkaria* izan dela. Bilduma bakoitzaren item kopurua kontuan hartuta berriz, *Aldizkari Bilduma* eta *Arriaga Bilduma* izan dira erakargarrienak.

Biltegiak oso kontenido ezberdineko bildumak ditu, beraz publiko ezberdinetara heltzen da. *Bilbao aldizkaria* eta *Bilbao Izan* bildumak interes orokorreko bildumak dira, horregaitik dira hain ikusiak. Gainerako bildumak ikertzaileei daude zuzenduta gehien bat, zenbaki absolutoetan kontsultak ez dira hainbeste, baina eraltiboetan bai, bertan dagoena ez bait dago beste inon (Arriaga kasu) edo ia beste inon.

Orain arte bezala, etorkizunean ere BLDn norabidea erabakitzeke inguru kontuan izango da.

Zentzu honetan, argi dago etorkizuna web semantikoaren eskutik datorrela. Web semantikoa oso azkar garatzen den gaia da. Aipatu 2013an BLDk PREMIS eta ESE (European Semantic Elements) betetzen zuela. 2014ean EDM (European Data Model) ere bai, eta 2015an RDF (Resource Description Framework). Urtez urte zerbait berria implementatu behar da.

RDF eskema ezberdinetan dauden metadatuak lotzeko estandarra da. Pertsona eta gai sarrerek lotzen ditu RDF metadata aplikatzen duten beste errekurtso batzuekin. Adibidez, DBPediarekin (wikipediatik ateratako informazioa), LEM-ekin (Lista de Encabezamientos de Materia para Bibliotecas Públicas), e.a.

Gerora begira kontuan hartzeko beste faktore bat Europeana da. 2015-2020 plan estrategikoan ezarritako helburua erabilera orokortzea da, gizarte osora zabaltzea, konturatu bait dira gaur egun Europeana profesionalak eta unibertsitate mundukoek erabiltzen dutela gehien bat. Horretarako kontenidoa berrerabiltzeko aukera eman behar dela ondorioztatu da, hori dela eta, Europeanarekin sinatzen den konbenioan objektuek CC0 lizentzia izatea eskatzen da. Hau da, objektu hoiek berrerabili eta aldatu daitezke, helburu komertzialekin bada ere, egile eskubide askeak dituzte eta.

Esandakoa kontuan izanik BLDk orain arteko bidea jarraituko du.

- Bilbao aldizkaria: 2014tik aurrera argitaratutako artikuloak falta dira
- Bilbaolzan: azken urtean egindako ekintzen argazkiak falta dira, baita ere bideo guztiak.
- Bertako funtsa, antzinekoa eta berria, liburu eta liburuxkak bilduman eta partitura bilduman, beti ere egileen eskubideak bermatuta.

Modu honetan udal liburutegi publiko bateri dagokion funtzioa betetzen da, bertako funtsa babesean gorde eta aldi berean zabaltzeko, interes ezberdinak dauzkan publikoetara helduz.